

Karolina Flieger

Geneza Straży Pożarnej, ochrona przeciwpożarowa i przepisy

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 3, 150-153

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Karolina FLIEGER

Wy sza Szkola Bezpiecze stwa z siedzib w Poznaniu

GENEZA STRA Y PO ARNEJ, OCHRONA PRZECIWPO AROWA I PRZEPISY

Ogie jest ywiojem, z którym walka jest prowadzona ju od zamierzchych czasów. Je li chodzi o Polsk , to pocz wszy od redniowiecza mo na dopatrywa si zorganizowanego ratownictwa przed ogniem. W tamtych czasach obowi zek peñnienia sju by nakadano na rady miejskie oraz organizacje rzemie lnicze i kupieckie. W XIX wieku nast piyintensywny rozwój organizacji stra ackich na obszarach Polski. Zacz y powstawa ochotnicze stra e po arne.¹

Ustawa o policji ogniowej bya pierwszym dokumentem pa stwowym, który mówi o ochotniczym obowi zku obywateli w zakresie bezpiecze stwa po arowego. Ustawa ta zostaja ogloszona patentem cesarskim o ochotniczych stra ach po arnych dnia 28 lipca 1786 roku, a nast pnie rozporz dzeniem gubernialnym Ochotniczych dnia 4 grudnia 1824 roku. Ustawa zawiera szereg przepisów dotycz cych mi dzy innymi jak budowa domy, stodo y oraz przepisy policyjno-ogniowe. Obywatele w lad ustawy zobowizani byli zapobiega p arom oraz czuwa nad tym, by one nie powstawa y. Domy by y trzy razy w roku kontrolowane przez naczelnika gminy w asy cie radnych i kominiarza, w celu zbadania przestrzegania owej ustawy. Do dziaja podczas gaszenia po aru oraz zapobiegania rozprzestrzenianiu si ognia na budynki w s siedzowie, ustawodawca tak e przyk adaj du wag . Ustawa o Ochotniczych stra ach po arnych z 1786 roku, w Galicji obowi zywa przez 105 lat.

Tadeusz Romanowicz opracowa y nowy projekt ustawy o Ochotniczych stra ach po arnych w 1882 roku przed y go w Sejmie Krajowym. Jednak e na tym poprzestano.

Krajowy Zwi zek Ochotniczych Stra y Po arnych przyk adaj du wag do prawnego uregulowania bezpiecze stwa po arowego. Dnia 5 marca 1897 roku wydano rozporz dzenie Wydziaju Krajowego, na mocy, którego wprowadzono obowi zkowe stra e po arne w gminach wiejskich. Ka dy m czyzna w wieku od 18 do 42 lat mia y obowi zek obrony przeciwpo arowej. Wyj tek stanowili wojskowi w sju bie cywilnej oraz duchowni.² Od 1891 roku stra acy peñnili tak e obowi zki w zakresie pogotowia gazowego. Ponadto musieli zbiera opaty targowe. Od 1895 roku mieli obowi zek przyswojenia sobie elementów pierwszej pomocy, a od 1901 roku stanowili obslug miejskiego ambulansu.³

W 1901 roku, 682 gminy zorganizowa y obowi zkowe stra e ogniowe, w 434 gminach istnia y pogotowia po arnicze, w 130 gminach wiejskich istnia y ochotnicze stra e po arne. 3000 gmin nie posiada y adnej zorganizowanej stra y.⁴

W 1921 roku wprowadzono polskie umundurowanie. Sk adaj si ono z granatowego munduru, z czerwonymi wypustkami i srebrnymi guzikami oraz granatowa rogatywka, z czerwonymi wypustkami i okutym daszkiem, ozdobiona

¹ J. Szaflik: *Dzieje ochotniczych stra y po arnych*. Warszawa 1985, s. 5

² Ibidem, s. 50-63

³ P. Matusik: *120 lat Pozna skiej Stra y Po arnej*. Pozna , s. 33

⁴ J. Szaflik, op. cit., s. 64

srebrnym herbem Poznania. W 1923 roku wprowadzono polskie nazwy szara-⁵ strażackich.⁶

Początek lat 60-tych XIX wieku, to początek tworzenia się ochotniczych straży pożarnych. Rozwój i powstawanie straży był nierównomierny, gdy panowały w poszczególnych zaborach odmienne warunki polityczne. Zarówno w Galicji, Królestwie Polskim oraz zaborze pruskim potrzeby tworzenia obrony przeciwpożarowej były duże. W zaborze pruskim polityka rządowa czysto uniemożliwiała społecznej strażnicy polskiemu zrzeszanie się w organizacje, jakimi były strażnice.⁷

Już w 1862 roku powstały plany, by w Krakowie utworzyć wzorcową ochotniczą straż pożarną. Inicjatorami tego planu w Galicji byli działacze Krajowego Towarzystwa Ubezpieczenia od Ognia. W 1865 roku na terenie Galicji powstała pierwsza Ochotnicza Straż Ogniowa w Krakowie. Jako cel jej działalności stawiano niesienie pomocy w gaszeniu pożarów istniejącej już miejskiej zawodowej straży pożarnej.



Rysunek nr 1. Sztafeta Zawodowej Straży Pożarnej, Muzeum Poarnictwa w Rakoniewicach

ródło: Fotografia własna, 23.08.2008

Adam hr. Potocki przysięgł się w dużej mierze do powojenia tej straży. Z początku Ochotnicza Straż Ogniowa w Krakowie była samodzielnym stowarzy-

⁵ stopie strażacki

⁶ P. Matusik, op. cit., s. 48

⁷ J. Szaflik, op. cit., s. 5

szeniem. W 1866 roku prezydent został upoważniony do przejęcia straży pod zwierzchnictwo magistratu. W 1867 roku został zatwierdzony statut straży. Kilka lat później w Galicji było kilkanaście ochotniczych straży poarnych. Straże te istniały i działały lu no. Jeśli chodzi o sprawy związane z organizacją i działaniem straży, to o wszystkim decydowały władze. Zaczęła rodzić się myśl, aby lu no działające organizacje połączyć w jeden związek, który wspólnie działając mógłby łatwiej przezwyciężyć trudności i przeciwności.

25 sierpnia 1872 roku w Wieliczce odbył się zjazd istniejących w Galicji straży poarnych. J. Górniński, naczelnik Ochotniczej Straży Poarnej w Wieliczce oraz burmistrz Wieliczki L. Łaciński zaangażowali się w zorganizowanie tego zjazdu. Podczas zjazdu, uczestnicy wypowiedzieli się na temat utworzenia ogólnokrajowego związku strażyackiego oraz wyrazili chęć przystąpienia do niego.

Dopiero 30 września 1875 roku wyrażono aprobatę do utworzenia związku strażyackiego pod nazwą Krajowy Związek Ochotniczych Straży Poarnych w Królestwie Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim. Zatwierdzono przy tym statuty związku.

Początkowe lata istnienia oraz działalności związku nie cechowały się aktywnością. Posiedzenia Rady Zawiadowczej były bardzo rzadko. W okresie 1875-1885r. powstało zaledwie 36 nowych straży. Związek miał duże trudności finansowe. W 1880 roku A. Karakiewicz pozostawił po sobie zapis w wysokości 6949 zł, który dał imo pokrycia najpilniejszych wydatków.

29-30 września we Lwowie odbył się II Krajowy Zjazd Związku Ochotniczych Straży Poarnych. Na nim powołano nowe władze związku. Ksiądz A. Sapięha został naczelnikiem, a jego zastępcą W. Dojgala-Eminowicz. Siedziba związku przeniesiono do Krakowa na dwa lata.

W 1886 roku nastąpił zwrot w Galicji, jeśli chodzi o działalność straży poarnych. Kierownictwo objął dr A. Zgórski, prezes straży lwowskiej. Został on zastępcą naczelnika związku, A. Sapięhy. W rzeczywistości jednak to Zgórski kierował pracami związku. Od tej pory praca przebiegała intensywnie. 10 i 11 grudnia 1887 roku we Lwowie odbył się III zjazd związku. I tak działo się od tej pory, co 2 lata. IV zjazd był 29-30 czerwca 1889 roku, V zjazd był 15-16 lipca 1897 roku, VI zjazd 8-9 lipca 1893 roku, VII zjazd 24-25 lipca 1897 roku w Dobromilu. Nadzwyczajny zjazd odbył się 7-11 września 1894 roku we Lwowie. Od tej pory siedziba związku mieściła się we Lwowie. W poszczególnych powiatach zorganizowano związki okręgowe. Organizacja ta zaczęła wydawać własne pismo „Przewodnik Poarniczy-Związek”. Organ Towarzystw Ochotniczych Straży Poarnych Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim. W maju 1887 roku ukazał się pierwszy numer miesięcznika.⁸

W skład Rady Zawiadowczej od 1902 roku wchodziło: 9 członków i 3 zastępców. Posiedzenia Rady Zawiadowczej miały się odbywać przynajmniej co 4 lata. Jeśli chodzi o fundusze, to pochodziły one ze składek członkowskich, dotacji władz państwowych, samorządowych, instytucji i towarzystw ubezpieczeniowych, zapisów osób prywatnych, zabaw, loterii itd.⁹

Wiek XIX i XX to okres budzenia się na terenie ziem polskich życia społecznopolitycznego, zaczęły powstawać kołła rolnicze, spółdzielnie itp. Straże Poarne

⁸ Ibidem, s. 76-81

⁹ Ibidem, s. 83-84

zaczęły na te środowiska wywierać oddziaływanie. Straż policyjna walczyła z przestępstwami utrudniającymi walkę z ogniem. W Galicji, w końcu XIX wieku, ochotnicze straże policyjne brały udział w uroczystościach o charakterze narodowym. Straże policyjne aktywnie uczestniczyły w uroczystościach centralnych, w miasteczkach i wsiach.¹⁰ W latach 1933-1939 zadaniem w zakresie wyposażenia straży policyjnych była dalsza motoryzacja. Wyposażono straż policyjną w pompy i samochody policyjne.¹¹

Z roku na rok sprzęt strażacki staje się, co raz bardziej specjalistyczny i dostosowany do potrzeb straży policyjnych w czasie akcji ratowniczo-gaśniczych. Myślenie o postępie technologii w dużej mierze ułatwia modernizację sprzętu niezbędnego w działaniach ratowniczo-gaśniczych.

Powstanie ochotniczych straży policyjnych, było nieuniknione, gdy w walce z przestępstwami musi działać zorganizowana grupa ludzi. Natomiast wprowadzenie przepisów regulujących ochronę przeciwpożarową było bardzo potrzebne, gdy zostały dokładnie sprecyzowane nakazy i zakazy związane z zapobieganiem pożarom oraz tym jak je tłumić, gdy wybuchną.

¹⁰ Ibidem, s. 129-131

¹¹ W. Piławski: *Ochrona przeciwpożarowa Wielkopolski 1459-1950*. Poznań, s. 49